

(i) Printed Pages : 7

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	4	4	1
---	---	---	---

Exam. Code :

1	0	3
---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Year

1046

ECONOMICS (In all Mediums)

Paper : A : Economics of Development

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :- Attempt **five** questions in all. Q. No. 1 is compulsory. Select **one** question each from Units I, II, III and IV.

1. Attempt any **nine** of the following :

- (a) Two important features of under developed country
- (b) Balanced Growth Strategy
- (c) Democratic Planning
- (d) Disguised Unemployment
- (e) Export Promotion
- (f) Stationary State
- (g) Forward and Backward Linkage
- (h) Stimulants and Shocks

- (i) Two features of Big Push Theory
- (j) Social Overhead Capital
- (k) Import Substitution
- (l) Define price mechanism.

9×2=18

UNIT-I

2. Capital formation is the key to Economic Development. How far this is applicable to developing countries ? 18
3. What is the difference between Economic Growth and Economic development ? Explain how the process of Economic Development can be accelerated in less developed countries ? 18

UNIT-II

4. Differentiate between Technological and Social Dualism. Critically evaluate the theory of technological dualism. 18
5. Critically examine the Classical Theory of Economic Growth. 18

UNIT-III

6. Explain Rostow's stages of Economic Growth. 18
7. Critically examine 'critical minimum effort thesis' of Economic Development. 18

UNIT-IV

8. Distinguish between labour intensive and capital intensive techniques. Which technique is more suitable for developing country like India ? Give your arguments. 18
9. Critically examine the different types of investment criteria. 18

(हिन्दी माध्यम)

Note :- Attempt **five** questions in all. Q. No. 1 is compulsory. Select **one** question each from Units I, II, III and IV.

1. कोई नौ भाग करो :

(क) अल्पविकसित अर्थव्यवस्था की कोई दो विशेषतायें

(ख) सन्तुलित विकास

(ग) प्रजातन्त्रात्मक नियोजन

(घ) अदृश्य बेरोजगारी

(ङ) निर्यात वृद्धि

(च) स्थिर अवस्था

(छ) अप्रगामी तथा अधोगामी सम्बन्ध

(ज) आय बढ़ाने वाले तथा आय पीछे धकेलने वाले तत्व

(झ) बड़े धक्के का सिद्धान्त की दो विशेषतायें

(ञ) सामाजिक उपरि पूंजी

(ट) आयात प्रतिस्थापन

(ठ) कीमत-संयंत्र की परिभाषा।

9×2=18

यूनिट-I

2. "पूँजी निर्माण आर्थिक विकास की चाबी है" यह कथन विकासशील देशों पर कहाँ तक लागू होता है ? 18
3. आर्थिक विकास तथा आर्थिक संवृद्धि में क्या अन्तर है ? कम विकसित देशों में आर्थिक विकास की प्रक्रिया को किस प्रकार तेज़ किया जा सकता है ? 18

यूनिट-II

4. सामाजिक तथा तकनीकी द्वैतवाद में क्या अंतर है ? तकनीकी द्वैतवाद के सिद्धान्त का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें। 18
5. विकास का परम्परावादी सिद्धान्त का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें। 18

यूनिट-III

6. रोस्टोव की विकास की अवस्थाओं का वर्गीकरण करें। 18
7. आवश्यक न्यूनतम प्रयास के सिद्धान्त की आलोचनात्मक व्याख्या करें। 18

यूनिट-IV

8. श्रम-प्रधान तथा पूंजी-प्रधान तकनीक में क्या अन्तर है ? इनमें से भारत जैसे विकासशील देश के लिए कौन-सी तकनीक बेहतर उपयुक्त है ? 18
9. निवेश मानदण्ड के विभिन्न प्रकार की आलोचनात्मक व्याख्या करें। 18

(पंजाबी अनुवाद)

Note :- Attempt five questions in all. Q. No. 1 is compulsory. Select one question each from Units I, II, III and IV.

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਭਾਗ ਕਰੋ :

(ੳ) ਅਲਪਵਿਕਸਿਤ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

(ਅ) ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

(ੲ) ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਯੋਜਨਾ/ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰਿਕ ਯੋਜਨਾ

(ਸ) ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ

(ਹ) ਨਿਰਯਾਤ ਵਿਧੀ

(ਕ) ਸਥਿਰ ਸਥਿਤੀ

(ਖ) ਅਗਰਵਰਤੀ ਅਤੇ ਪਿਛਲਵਰਤੀ ਬੰਧਨ

(ਗ) ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ

(ਘ) ਪ੍ਰਬਲ ਯਤਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

(ਙ) ਸਮਾਜਿਕ ਉਪਰੀ ਖਰਚ ਪੂੰਜੀ

(ਚ) ਆਯਾਤ ਬਦਲ

(ਛ) ਕੀਮਤ ਸੰਯੰਤਰਣ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ।

9×2=18

ਯੂਨਿਟ-I

2. “ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ।” ਇਹ ਕਥਨ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਉਪਰ ਕਿਥੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? 18
3. ਆਰਥਿਕ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ? ਘੱਟ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਤਕਨਾਲੋਜੀਕਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦਵੈਤਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ? ਤਕਨੀਕੀ ਦਵੈਤਵਾਦ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੋ। 18
5. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਰੰਪਰਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਰੋਸਟੋਵ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 18
7. ਲੇਬਨਸਟੀਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਿਊਨਤਮ ਯਤਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਸ਼੍ਰਮ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਕਨੀਕ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਕਨੀਕ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ ਹੈ ? ਦਲੀਲਾਂ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। 18
9. ਨਿਵੇਸ਼ ਮਾਨਦੰਡ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ। 18